

Marek Antoni Nowicki

Europejski Trybunał Praw Człowieka - przegląd orzecznictwa (kwiecień-czerwiec 2006 r.)

Palestra 51/9-10(585-586), 238-246

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DRAWA CZŁOWIEKA

Marek Antoni Nowicki

Europejski Trybunał Praw Człowieka – przegląd orzecznictwa (kwiecień–czerwiec 2006 r.)

Prawo do życia (art. 2)

Jeśli w państwie istnieją odpowiednie przepisy, gwarantujące wysokie standardy zawodowe personelu medycznego i ochronę życia pacjentów, to wyłącznie błędna ocena personelu medycznego lub niedbała koordynacja w leczeniu pacjenta nie wystarczają, aby można było postawić temu państwu zarzut niedopełnienia obowiązku ochrony życia.

*Orzeczenie Byrzykowski v. Polska, 27.6.2006 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 11562/05, § 104.*

Państwa mają obowiązek przyjęcia regulacji zobowiązujących szpitale publiczne i prywatne do podejmowania odpowiednich środków ochrony życia pacjentów. Musi również istnieć skuteczny niezależny system sądowy, pozwalający ustalić przyczyny śmierci pacjentów znajdujących się pod opieką medyczną (w sektorze publicznym i prywatnym) oraz winę osób odpowiedzialnych.

*Orzeczenie Byrzykowski v. Polska, 27.6.2006 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 11562/05, § 104.*

W każdym przypadku śmierci w szpitalu należy szybko ustalać fakty i możliwe błędy w leczeniu, aby można było poinformować o nich personel medyczny danej instytucji, zapobiegając w ten sposób podobnym błędom i przyczyniając się generalnie do poprawy bezpieczeństwa pacjentów służby zdrowia.

*Orzeczenie Byrzykowski v. Polska, 27.6.2006 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 11562/05, § 117.*

Zakaz tortur (art. 3)

Skazany na karę dożywotniego więzienia mógł po upływie 15 lat regularnie zwracać się o warunkowe zwolnienie i korzystał ze związanych z tym gwarancji proceduralnych, nie

można więc twierdzić, iż był pozbawiony wszelkiej nadziei na zamianę kary na taką, która nie byłaby nieodwracalna. W tych okolicznościach, pozbawienie wolności, nawet przez bardzo długi czas, nie stanowi traktowania nieludzkiego ani poniżającego.

*Orzeczenie Leger v. Francja, 11.4.2006 r.,
Izba (Sekcja II), skarga nr 19324/02, § 92–93.*

Skarżący przez 15 dni przebywał w przeludnionej celi, dysponując powierzchnią osobistą od półtora do pół metra kwadratowego, bez światła naturalnego i często bez świeżego powietrza. Nie miał żadnej możliwości spaceru i, poza krótkimi okresami na wyjście do toalety lub umywalni, nigdy nie opuszczał celi, którą dzielił z kilkoma innymi osobami. Nie miał ani swojego łóżka, ani koi, musiał spać na drewnianej platformie, wciśnięty między innych więźniów. Otrzymywał jedynie jeden posiłek dziennie i na resztę dnia chleb. Przyjmowanie produktów żywnościowych z zewnątrz było zakazane. Nie było wody w celi. Mimo upału dostęp do wody pitnej miał jedynie podczas wyjść do toalety lub umywalni. Był więc źle odżywiony i cierpiał niewątpliwie na brak wody do picia, chociaż władze miały obowiązek dbania o jego zdrowie i dobro. Traktowanie takie było poniżające z naruszeniem art. 3 Konwencji.

*Orzeczenie Kadikis v. Łotwa (nr 2), 4.5.2006 r.,
Izba (Sekcja III), skarga nr 62393/00, § 56.*

Zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej (art. 4)

Kryteria służące do wytyczenia granicy pojęcia „praca przymusowa” wskazują na to, co uważane jest za stan normalności. Praca, która sama w sobie jest normalna, może przestać nią być, jeśli dobór grupy lub jednostek mających ją wykonywać jest dyskryminujący.

*Orzeczenie Zarb Adami v. Malta, 20.6.2006 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 17209/02, § 45.*

Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego (art. 5)

W pewnych wyjątkowych okolicznościach pozbawienie wolności może być jedynym środkiem zapewniającym stawienie się oskarżonego przed sądem, biorąc pod uwagę jego osobowość, naturę przestępstwa oraz wysokość zagrożenia karą.

*Orzeczenie Ambruszkiewicz v. Polska, 4.5.2006 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 38797/03, § 29.*

Argumenty sądu na uzasadnienie stosowania bez wyroku środka wiążącego się z pozbawieniem wolności muszą jednak mieć poparcie w faktach wskazujących na słuszność takiego podejrzenia. Inaczej mówiąc, motywety wskazane przez sąd muszą w okolicznościach konkretnej sprawy być przekonujące i istotne.

*Orzeczenie Ambruszkiewicz v. Polska, 4.5.2006 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 38797/03, § 29.*

Jeśli oskarżony jest sądzony z powodu czynów na szkodę osób związanych z wymiarem sprawiedliwości, sąd ma szczególny obowiązek działania w sposób pozwalający uniknąć jakichkolwiek oznak stronniczości, w tym ostrożnego podejścia do kwestii stosowania środków wiążących się z pozbawieniem wolności.

*Orzeczenie Ambruszkiewicz v. Polska, 4.5.2006 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 38797/03, § 30.*

Pozbawienie wolności jest usprawiedliwione jedynie wtedy, gdy inne, mniej surowe środki były rozważane, ale zostały uznane za niewystarczające dla ochrony interesu osobistego lub publicznego. Nie wystarczy zgodność aresztowania z prawem krajowym, musi ono poza tym być konieczne ze względu na okoliczności.

*Orzeczenie Ambruszkiewicz v. Polska, 4.5.2006 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 38797/03, § 31.*

Art. 5 ust. 4

Obecność podejrzaną na pierwszym posiedzeniu sądu rozpatrującego odwołanie od postanowienia o tymczasowym aresztowaniu jest wymagana, aby mogła przekazać odpowiednie informacje i instrukcje obrońcy, w sytuacji gdy sąd przy stosowaniu tego środka powoływał się na jej charakter, a podejrzana miała zamiar przedstawić argumenty przemawiające za zwolnieniem ze względu na szczególne warunki przetrzymywania w areszcie. Odmowa zgody na udział w posiedzeniu oznaczała w tych okolicznościach pozbawienie skutecznej kontroli sądowej zgodności aresztowania z prawem.

*Orzeczenie Mamedova v. Rosja, 1.6.2006 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 7064/05, § 91.*

Prawo do rzetelnego procesu sądowego (art. 6)

Wpis sądowy obciążający stronę w postępowaniu cywilnym jest ograniczeniem dotyczącym samej istoty prawa skarżącego dostępu do sądu zagwarantowanego w art. 6 ust. 1 Konwencji.

*Orzeczenie Stankiewicz v. Polska, 6.4.2006 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 46917/99, § 59.*

Wysokość wpisu sądowego oceniana w świetle okoliczności konkretnej sprawy, w tym możliwości skarżących jego wniesienia oraz stadium postępowania, w jakim jest wymagany, ma istotne znaczenie przy ocenie gwarancji prawa dostępu do sądu.

*Orzeczenie Stankiewicz v. Polska, 6.4.2006 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 46917/99, § 59.*

W pewnych sytuacjach kwestie dotyczące kosztów postępowania mogą mieć znaczenie przy ocenie, czy postępowanie w sprawie cywilnej jako całość spełniało wymagania art. 6 ust. 1 Konwencji.

*Orzeczenie Stankiewicz v. Polska, 6.4.2006 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 46917/99, § 60.*

Usprawiedliwiając odmowę wykonania wyroku sądowego przyznającego emeryturę, władze nie mogą powoływać się na brak funduszy. Regulacje prawne dotyczące emerytur mogą ulegać zmianom i wyrok sądu nie może być gwarancją przed takimi zmianami w przyszłości. Należy jednak zagwarantować wykonanie prawomocnego wyroku przyznającego emeryturę za okres, którego dotyczy.

*Orzeczenie Sukhobokov v. Rosja, 13.4.2006 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 75470/01, § 25–26.*

Kolejny adwokat z urzędu ustanowiony dla oskarżonego był poinformowany o dacie następnej rozprawy, ale zaniedbano powiadomienia o ustanowieniu go w tym charakterze.

Błąd ten spowodował, iż nie stawiał się na rozprawie, co doprowadziło do sytuacji, w której na każdej kolejnej rozprawie był on reprezentowany przez różnych substytutów obrońcy z urzędu, nieznaną zupełnie akt. Substytucji ci nie domagali się odroczenia rozpraw ani nie żądali przesłuchania świadków obrony, na których wezwanie sąd wcześniej wyraził zgodę. Oskarżony, który był obecny na wielu rozprawach z wyjątkiem dwóch, nigdy nie poinformował władz o trudnościach, z jakimi się zetknął w przygotowywaniu swojej obrony, nie nawiązał kontaktu ze swoimi adwokatami z urzędu i nie dowiadywał się o przebieg swojego procesu. Sąd przesłuchał wyłącznie świadków oskarżenia. Sama postawa oskarżonego nie mogła jednak zwalniać władz z obowiązku reakcji w celu zagwarantowania skuteczności jego reprezentacji, jeśli – jak w tym przypadku – zaniehdania adwokatów z urzędu były wyraźne. To zobowiązywało władze do interwencji, której nie podjęły. W rezultacie nie zagwarantowały oskarżonemu obrony i skutecznej reprezentacji.

*Orzeczenie Sannino v. Włochy, 27.4.2006 r.,
Izba (Sekcja III), skarga nr 30961/03, § 50–51.*

Kwota wymagana od powoda do zapłaty tytułem wpisu sądowego, obiektywnie bardzo wysoka dla zwykłego obywatela, musi być usprawiedliwiona ze względu na szczególne okoliczności sprawy lub sytuację finansową powoda.

*Orzeczenie Weissman i inni v. Rumunia, 24.5.2006 r.,
Izba (Sekcja III), skarga nr 63945/00, § 39.*

Uznanie skargi kasacyjnej za niedopuszczalną z uzasadnieniem, iż skarżący „nie sprecyzował wystarczająco jasno okoliczności faktycznych, na których opierał się sąd apelacyjny”, jest postawą zbyt formalistyczną, która uniemożliwia rozpatrzenie przez sąd kasacyjny zasadności podnoszonych zarzutów. Takiego ograniczenia dostępu do sądu nie można uznać za proporcjonalne do celu, którym jest zagwarantowanie bezpieczeństwa prawnego i prawidłowego wymiaru sprawiedliwości.

*Orzeczenie Liakopoulou v. Grecja, 24.5.2006 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 20627/04, § 23.*

W związku z przewagą aspektów przemawiających za tym, iż polska procedura lustracyjna ma konotacje karne oraz ze względu na naturę czynu, w połączeniu z charakterem i surowością kar oskarżenie o współpracę z tajnymi służbami należy uznać za oskarżenie w sprawie karnej w rozumieniu art. 6 Konwencji. W postępowaniu lustracyjnym w Polsce należy więc stosować art. 6 Konwencji w jego części karnej.

*Decyzja Matyjek v. Polska, podjęta 30 maja, ogłoszona 29.6.2006 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga 38184/03*

Jeśli w grę wchodzi ingerencja w środki utrzymania i indywidualne – ekonomiczne prawo na podstawie przepisów statutu fundacji i jej regulaminów – prawo domagania się odszkodowania od fundacji można uważać za cywilne dla celów art. 6 ust. 1 Konwencji.

*Orzeczenie Woś v. Polska, 8.6.2006 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 22860/02, § 76.*

Gdyby państwo mogło swobodnie i bez kontroli organów nadzorujących stosowanie Konwencji usunąć spod jurysdykcji sądów całe kategorie roszczeń cywilnych lub objąć im-

munitetem od odpowiedzialności cywilnej duże grupy albo kategorie osób, byłoby to niezgodne z zasadą rządów prawa w społeczeństwie demokratycznym i podstawową zasadą leżącą u podstaw art. 6 ust. 1 Konwencji. A wynika z niego, iż każdemu należy umożliwić przedstawienie roszczeń cywilnych do rozstrzygnięcia przez sędziego.

*Orzeczenie Woś v. Polska, 8.6.2006 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 22860/02, § 106.*

Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 8)

Nie można wykluczyć, iż odmowa władz zapewnienia odpowiedniego dostępu do punktu głosowania osoby niepełnosprawnej poruszającej się na wózku, która chce prowadzić aktywne życie, może rodzić u niej poczucie poniżenia i dolegliwość wpływające na jej osobistą autonomię i w rezultacie na jakość jej życia prywatnego. Trybunał nie wykluczył, iż w okolicznościach takich jak w tej sprawie mógłby istnieć związek między środkami, których domagał się skarżący, oraz jego życiem prywatnym, wystarczający, aby mógł wchodzić w grę art. 8 Konwencji. W sprawach, w których wchodzi w grę pozytywny obowiązek państwa zapewnienia w skuteczny sposób poszanowania życia prywatnego, należy zachować właściwą równowagę konkurujących ze sobą interesów jednostki i społeczeństwa jako całości z uwzględnieniem zakresu swobody państw w tej sferze. W tej sprawie wchodziła w grę nawet szersza swoboda, bo chodziło o problem dotyczący zapewnienia odpowiedniego dostępu osoby niepełnosprawnej do punktu głosowania, który należy rozważać, biorąc pod uwagę ograniczoność środków państwowych. Władze krajowe mają lepszą możliwość niż sąd międzynarodowy dokonania takiej oceny. Skarżący nie wykazał również, iż nie mógł wtedy skorzystać z pomocy innych osób. Wchodził w grę jeden izolowany incydent na tle istniejących licznych przeszkód, architektonicznych i innych, uniemożliwiających osobom fizycznie niepełnosprawnym rozwijanie ich stosunków z innymi ludźmi i światem zewnętrznym. W tych okolicznościach nie można było uważać, iż państwo w szczególnych okolicznościach tej sprawy nie zapewniło poszanowania życia prywatnego. Poza tym, nowe prawo z 2001 r. zobowiązuje właściwe władze do zapewnienia niepełnosprawnym wyborcom odpowiedniego dostępu do punktów głosowania podczas wyborów. Wynika z niego, iż państwo nie było obojętne na ich sytuację.

*Decyzja Molka v. Polska, 11.4.2006 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 56550/00.*

Na podstawie Konwencji lub jej protokołów nie istnieje prawo do rezygnacji z obywatelstwa. Trybunał nie może jednak wykluczyć, iż arbitralna odmowa uwzględnienia wniosku o zgodę na rezygnację z obywatelstwa może w pewnych bardzo wyjątkowych okolicznościach rodzić problem na tle art. 8 Konwencji, jeśli odmowa taka ma wpływ na życie prywatne jednostki.

*Orzeczenie Riener v. Bułgaria, 23.5.2006 r.,
Izba (Sekcja V), skarga nr 46343/99, § 151.*

W społeczeństwie demokratycznym jest miejsce dla służb bezpieczeństwa. Tajną kontrolę nad obywatelami można jednak tolerować na tyle tylko, na ile ściśle odpowiada wymaganom ochrony instytucji demokratycznych. Przy rozważaniu, jakie są potrzeby ochrony bezpieczeństwa państwa i zwalczania terroryzmu, trzeba uwzględniać wagę ingerencji w prawo do poszanowania życia prywatnego osób objętych tajną kontrolą.

*Orzeczenie Segerstedt-Wiberg i inni v. Szwecja, 7.6.2006 r.,
Izba (Sekcja II), skarga nr 62332/00, § 88.*

System tajnej kontroli mający chronić bezpieczeństwo państwa rodzi ryzyko osłabienia lub nawet zniszczenia demokracji pod hasłami jej obrony, stąd w tego rodzaju sprawach szczególnie ważna jest odpowiednia i skuteczna ochrona przed nadużyciami, w tym zwłaszcza właściwa kontrola sądowa.

*Orzeczenie Lupsa v. Rumunia, 8.6.2006 r.,
Izba (Sekcja III), skarga nr 10337/04, § 34.*

Osoba, wobec której władze podejmują działania ze względów bezpieczeństwa państwa, nie może być pozbawiona gwarancji chroniących ją przed arbitralnością. Należy jej umożliwić doprowadzenie do kontroli takiej interwencji przez niezależny i bezstronny organ mogący ocenić wszystkie istotne kwestie faktyczne i prawne, ocenić, czy jest zgodna z prawem i ukarać władze za ewentualne nadużycia. Musi to się odbywać w warunkach kontradiktoryjnej procedury umożliwiającej takiej osobie przedstawienie swego punktu widzenia i polemikę z argumentami władz.

*Orzeczenie Lupsa v. Rumunia, 8.6.2006 r.,
Izba (Sekcja III), skarga nr 10337/04, § 38.*

Wolność wypowiedzi (art. 10)

Nawet jeśli dopuszczalne granice krytyki w stosunku do dziennikarzy są szersze niż wobec osoby prywatnej, nie oznacza jednak, iż muszą tolerować dotyczące ich wypowiedzi wykraczające poza te granice i będące zamachem na ich prawa.

*Decyzja Katamadze v. Gruzja, 1.4.2006 r.,
Izba (Sekcja II), skarga nr 69857/01.*

Ochrona dobrego imienia przysługuje również politykom, nawet poza sferą ich życia prywatnego. Trzeba jednak mieć na uwadze interes publiczny w zachowaniu warunków do otwartej dyskusji publicznej o problemach politycznych. Dotyczy to tym bardziej sytuacji, w której polityka krytykuje inny polityk, na dodatek z parlamentarnej trybuny.

*Decyzja Keller v. Węgry, 4.4.2006 r.,
Izba (Sekcja II), skarga nr 33352/02.*

Swobodna debata polityczna ma specjalne znaczenie w społeczeństwie demokratycznym, zwłaszcza w kontekście wolnych wyborów.

*Orzeczenie Malisiewicz-Gąsior v. Polska, 6.4.2006 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 43797/98, § 64.*

Władze mają obowiązek zachować właściwą równowagę między ochroną swobody wypowiedzi zagwarantowaną w art. 10 i ochroną dobrego imienia tych, przeciwko którym postawione zostały zarzuty – a więc prawem, które będąc aspektem życia prywatnego jest chronione w art. 8 Konwencji.

*Orzeczenie Malisiewicz-Gąsior v. Polska, 6.4.2006 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 43797/98, § 60.*

Tylko bardzo poważne względy mogą usprawiedliwiać ograniczenia swobody wypowiedzi politycznych. Zezwolenie na nie w indywidualnych przypadkach wpływałoby niewątpliwie negatywnie na ogólny stan poszanowania swobody wypowiedzi w państwie.

*Orzeczenie Malisiewicz-Gąsior v. Polska, 6.4.2006 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 43797/98, § 64.*

Wśród czynników wymagających uwzględnienia przy ocenie proporcjonalności ingerencji jest również natura i surowość wymierzonej kary.

*Orzeczenie Malisiewicz-Gąsior v. Polska, 6.4.2006 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 43797/98, § 68.*

Skazanie za wypowiedzi w prasie i w radiu podczas kampanii wyborczej do parlamentu zarzucające nadużycie władzy przez jednego z najpotężniejszych polityków kraju musi mieć generalnie zniechęcający wpływ na swobodę wypowiedzi w debacie publicznej.

*Orzeczenie Malisiewicz-Gąsior v. Polska, 6.4.2006 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 43797/98, § 68.*

Generalnie usprawiedliwiona poufność stosunków dyplomatycznych nie może być chroniona niezależnie od ceny. Tym bardziej że funkcja mediów krytykowania i kontroli obejmuje również politykę zagraniczną.

*Orzeczenie Stoll v. Szwajcaria, 25.4.2006 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 69698/01, § 52.*

Nawet jeśli kara wymierzona autorowi nie ogranicza mu możliwości wypowiedzenia się, skazanie jest jednak rodzajem cenzury mającej przekonać go, aby nie wdawał się w tego rodzaju krytykę. W kontekście debaty politycznej rodzi to ryzyko zniechęcenia dziennikarzy do udziału w dyskusji politycznej o kwestiach publicznie ważnych. Z tego tylko powodu może utrudniać prasie wykonywanie jej zadania polegającego na informowaniu i kontroli.

*Orzeczenie Stoll v. Szwajcaria, 25.4.2006 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 69698/01, § 58.*

Prawo do zgromadzania się i stowarzyszania się (art. 11)

Państwo musi powstrzymać się przed ingerencją w prawo do swobody zgromadzania, obejmujące również demonstrację, które może irytować lub obrażać inne osoby. Gdyby każda możliwość napięcia i gwałtownej konfrontacji podczas demonstracji między pozostającymi wobec siebie w opozycji grupami mogła usprawiedliwiać zakaz jej odbycia, społeczeństwo byłoby pozbawione możliwości wysłuchania różniących się od siebie poglądów.

*Orzeczenie Öllinger v. Austria, 29.6.2006 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 769900/01, § 36.*

W pewnych sytuacjach od państwa można wymagać działań pozytywnych w celu ochrony legalnej demonstracji i wymierzonych w kontrdemonstrację.

*Orzeczenie Öllinger v. Austria, 29.6.2006 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 769900/01, § 37.*

Artykuł 11 Konwencji należy rozważać również w świetle art. 10 (wolność wyrażania opinii). Ochrona opinii i swobody wypowiedzania ich jest jednym z celów swobody zgromadzenia.

madzania się zapisanych w art. 11. W związku z tym możliwości ograniczania wypowiedzi politycznych lub debaty o kwestiach wzbudzających publiczne zainteresowanie są bardzo ograniczone.

*Orzeczenie Öllinger v. Austria, 29.6.2006 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 769900/01, § 38.*

Bezwarunkowy zakaz kontrdemonstracji jest środkiem daleko idącym i wymagającym szczególnego uzasadnienia, tym bardziej gdy członek parlamentu chciał w ten sposób wyrazić opinię o problemie dotyczącym interesu publicznego.

*Orzeczenie Öllinger v. Austria, 29.6.2006 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 769900/01, § 44.*

Ochrona własności (art. 1 Protokołu nr 1)

Odmowa wypłaty w terminie przez państwo wynagrodzeń sędziowskich jest niezgodna z potrzebą zapewnienia, aby sędziowie mogli wykonywać swoje funkcje w sposób niezależny i bezstronny i byli w ten sposób chronieni przed naciskami z zewnątrz w dążeniu do wpływu na ich decyzje i zachowania.

*Orzeczenie Zubko i inni v. Ukraina, 26.4.2006 r.,
Izba (Sekcja V), skargi nr 3955/04, 5622/04, 8538/04 i 11418/04, § 67–69.*

Prawo do wolnych wyborów (art. 3 Protokołu nr 1)

Żaden z warunków ograniczających czynne i bierne prawo wyborcze nie może oznaczać ingerencji w swobodę wyboru ciała ustawodawczego w wyborach powszechnych. Zmiana organizacji systemu wyborczego dokonana już w wyborach nie może prowadzić do zakwestionowania ich wyników. Wyjątkiem od tej reguły są sytuacje wynikające z nieodpartej potrzeby porządku demokratycznego.

*Orzeczenie Lykourazos v. Grecja, 15.6.2006 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 33554/03, § 52.*

Prawa gwarantowane w art. 3 Protokołu nr 1, ściśle związane z systemem prawdziwie demokratycznym, byłyby iluzoryczne, gdyby można było ich w każdej chwili arbitralnie pozbawić.

*Orzeczenie Lykourazos v. Grecja, 15.6.2006 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 33554/03, § 56.*

Prawo do swobodnego poruszania się (art. 2 Protokołu nr 4)

Interes publiczny w tym, aby zmusić podatnika do zapłaty dużej kwoty tytułem zaległego podatku, może być podstawą wprowadzenia odpowiednich ograniczeń. Państwa mają pewną swobodę przy ustalaniu i organizowaniu polityki fiskalnej oraz podejmowaniu działań mających zapewnić płacenie podatków. Zasada proporcjonalności wymaga jednak, aby ograniczenie prawa opuszczenia własnego kraju ze względu na niezapłacony dług było usprawiedliwione jedynie przez okres, w którym służy temu celowi, którym jest zmuszenie do zapłaty długu. To oznacza, iż restrykcja taka nie może zmienić się w faktyczną karę za brak możliwości zapłaty. Władze nie mogą utrzymywać przez długie okresy ograniczeń swobody poruszania się bez dokonywania okresowej oceny ich zasadności, biorąc pod uwagę podejmowane przez władze skarbowe rozsądne wysiłki w celu wyegzekwowania

długu w inny sposób oraz prawdopodobieństwo obniżenia szans odzyskania pieniędzy w razie wyjazdu dłużnika z kraju.

*Orzeczenie Riener v. Bułgaria, 23.5.2006 r.,
Izba (Sekcja V), skarga nr 46343/99, § 119–122.*

Automatyczny charakter zakazu podróżowania jest sprzeczny z obowiązkiem władz na podstawie art. 2 Protokołu nr 4 odpowiedniej troski, aby jakakolwiek ingerencja w prawo opuszczenia swojego kraju była w konkretnych okolicznościach uzasadniona i proporcjonalna przez cały okres jej stosowania. Przepisy wchodzące w grę muszą również przewidywać odpowiednie gwarancje chroniące przed arbitralnością.

*Orzeczenie Riener v. Bułgaria, 23.5.2006 r.,
Izba (Sekcja V), skarga nr 46343/99, § 128.*

Prawo skutecznego środka odwoławczego (art. 13)

Najlepszym i najskuteczniejszym rozwiązaniem jest zapobieganie naruszeniom za pomocą środka mającego przyspieszyć postępowanie i w ten sposób zapobiec jego przewlekłości. Ma on niekwestionowaną przewagę nad odszkodowaniem, bo zapobiega sukcesywnym naruszeniom w tym samym postępowaniu i nie ogranicza się do naprawienia naruszenia dopiero po fakcie, jak w wypadku środka odszkodowawczego. Niektóre państwa, rozumiejąc doskonale tę różnicę, opowiedziały się za połączeniem obu typów środka prawnego: przyspieszającego i zapewniającego odszkodowanie.

*Orzeczenie Surmeli v. Niemcy, 8.6.2006 r.,
Wielka Izba, skarga nr 75529/01, § 100.*

W świetle stałego wzrostu liczby skarg, w których jedynym lub głównym zarzutem jest brak rozprawy w rozsądnym terminie, Trybunał zwrócił uwagę na istnienie w krajowych porządkach prawnych poważnego zagrożenia dla rządów prawa z powodu nadmiernych opóźnień w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości, przeciwko którym nie ma środka prawnego. Uznał więc, iż oprócz stwierdzenia naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji z powodu przewlekłości postępowania konieczne jest badanie takich zarzutów również z punktu widzenia art. 13 Konwencji.

*Orzeczenie Surmeli v. Niemcy, 8.6.2006 r.,
Wielka Izba, skarga nr 75529/01, § 104.*

Zakaz dyskryminacji (art. 14)

Ze względu na potrzebę złagodzenia nierówności finansowych i trudności wynikających z tradycyjnej roli kobiety, która bez wynagrodzenia opiekowała się w domu rodziną, nie zarabiając pieniędzy w miejscu pracy, zróżnicowany wiek emerytalny ma korygować powstałe z tego powodu faktyczne nierówności między mężczyznami i kobietami i w rezultacie jest obiektywnie usprawiedliwiony na podstawie art. 14 Konwencji. Będzie uzasadniony do czasu, aż nastąpią takie zmiany społeczne, w których wyniku kobieta nie będzie już wyraźnie pokrzywdzona z powodu krótszego życia zawodowego. Ze względu na naturę problemu zmiany muszą być stopniowe. Trudno lub nie można wcale określić konkretnego momentu, od którego wzgląd na niekorzystną sytuację mężczyzn z powodu dłuższego wieku emerytalnego powinien zacząć przeważać nad potrzebą poprawy niekorzystnej sytuacji kobiet.

*Orzeczenie Stec i inni v. Wielka Brytania, 11.4.2006 r.,
Wielka Izba, skargi nr 65731/01 i 65900/01, § 61–62.*